

Eesti Postimehes 1883 ilmunud Krimmi Tarhani kooliõpetaja A. F. Raudkepi kiri Krimmis Kuntaugani mõisa ostmisega seotud poleemika kohta. Krimm: Kuntaugan (Kuntokaana), Tarhan. Jakob Hurt. Johann Köler. Tarhani mõisa ostmine. Kuntaugani ostmine. Vastuargumendid varem ilmunud kirjadele. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Eesti Postimees (nr. 24), 15. juuni 1883, lk. 2

Krimmist. *Awalik seletus Krimmi Eestlaste asjust.* Mõned ajalehed, nimelt „Olewik” ja „Eesti Postimees” on Krimmi Eestlaste asjust nii wõeriti teadusi oma lugejatele annud ja asjaliku seletuse asemel luuletusi ja mõte kujutusi wälja laotanud, et õigusega imeks peab panema. Käredas partei waidlemise tujus ei olnud nemad sugugi selle pääle waadanud, et nemad oma suguwendadele, kellel Krimmi *Kuntokaana* mõisa ostmise ja Aleksandri-realkooli waidlemise asjas mingisugust osa ei ole, ilma armuta selga wemmaldawad, nii kui nimetatud ajalehed Krimmi Eestlastega on teinud. Et Kuntokaana ostmise asjas nimetatud ajalehed rahwale partei waimus on teatust annud, seda tunnistab ka see, et nemad selle asjaliku teatuse, mida ajaleht „Heimath” Nr. 10 ära trükkis, täieste on tähele panemata jätnud.

Nende ridade kirjutaja arwab enesele kohuseks ülemal nimetatud asjadest awalikku seletust teha. Seda teeb tema esiteks selle pärast, et temale kodumaalt suur hulk kirjasid on saadetud, mis Krimmi Eestlaste asjust tungiwalt seletust soowiwad, teiseks selle pärast, et Krimmi Eestlased sellega mitte rahul olla ei wõi, et nendest wõõriti tehakse, ja kolmandaks selle pärast, et iga inimese kohus on, teisele auu anda. Asja-lugu on järgmine:

Eesti asutus Krimmis on ligi 22 aastat wana. Mikspärast Eestlased oma kodumaalt wälja rändasiwad, kui Webruaril 1861 õndsa Keisri *Aleksander II.* käest selleks armulikult luba ja asumise abi oliwad saanud, seda seletawad selleaegsed ja praegused kodumaa lood. 9. kuni 11 nädalase rändamise järele läbi Wene maa jõdukiwad nad wiimaks täieste kehwas olekus Krimmi poolsaarele, kus neil esiotsa raske oli tööd ja leiba leida, sest et neil Wene keele tundmine puudus. Esimesed 10 aastat kulusiwad täieste ära enne kui Eestlased aru saiwad, mis neil õieti oli tarwis teha. Meie ei tohi unustada, et neil kodumaalt mingisugust haridust ei olnud kaasa wõtta. Krimmi kaunis wabaduses paisus nende silmaring aeg ajalt laiemaks. Meie suguwennad saiwad kord korralt tubliks *Krimmi põllumeesteks*, millel teel nende jõud aasta aastalt kaswis. Esiotsa renditi agaramate poolest mõisasiid; palju perekonde leidsiwad kroonu maade pääle asupaika. Nelja aasta eest ostsiwad 23 perekonda *Tarkaana* mõisa, mis ligi 25 ruutwersta suur on. See ettewõte läks wäga hästi korda. Kolme aasta sees oli wõimalik müüjale kõik raha wälja maksta; ainult maade panga wõlg 18 tuhat rubla jäi maa pääle. See wõlg kustub intresside ehk protsendi maksmisega 33 aasta sees ära. Chersoni maade pank on selle läbi wäga tululik, et tagawara kapital, nüüd juba 3 miljoni maade warandus on. Iga maatükk, mille pääl panga obligatsioon on kinnitatud, on ühtlasi panga tagawara kapitali aastase kasu osaline. Sellest tuleb siis ka, et wanemate

wõlgade eest ainult 2 ja veel vähem protsenta maksta on, kuni wiimaks pank laenule veel kasu hakkab tagasi maksma. Tarkaana mehed on nelja aasta sees omale ilusad elumajad ehitanud ja kooli asutanud. Nende maa ja ehitused on praegu 120 tuhat rubla väärt.

Krimmis elab kümne tuhande kaupa Saksa kolonista, kes väga agarad on üht mõisa teise järele ära ostma. On ühes külas ruum rahwale kitsaks läinud, siis pannakse raha kokku ja ostetakse ühenduses uus mõisa juurde. Sagedaste hakkawad ostjad väga suure wõlaga pääke, aga mõne aastaga on see ära unustatud, sest Krimmi loodus jagab lahke käega oma agaratele lastele andisid. Ka seda on ette tulnud, et Saksa põllumehed tarwilisel ajal oma endisel kodumaalt, mis küll ligem ei ole kui meie Eesti kodumaa, raha on laenanud, aga niisugust kära ja waenu, kui nüüd Kuntakaana asjas, sääl küll ei ole olnud. Mitmel Saksa talunikul on tuhandete dessatiinide kaupa maad.

Krimmi maapind on kaunis põllumaa, kus soosid ja rabasid ei tunta. Siin on siis ka Eestlased omale uue koduma leidnud. Eestlasi elab siin mitu sada perekonda. Nad kõik armastawad väga südamest oma Eesti kodumaad, kus nende isaisad on elanud ja kannatand, ja wõtawad osa Eesti kodumaa rõõmust ja kurwastusest. Torkiwad ütelused ajalehtedes nende isamaa armastuse kohta on täieste ülekohtused.

Krimmis elawatest Eestlastest on nüüd 35 perekonda Kuntokaana omanikud. See maakoht on Krimmis ligidal ja kaugel kuulus. Ta on just 43 laiuse kraadi all, Musta mere rannas ja umbes 6500 dessatiini, ehk üle 60 ruutwersta suur. 100 dessatiini suurune soolajärw mere ääres ja kaks suurt wiljapuude aeda ülendawad veel tähtjalt tema wäärtolemist. Kui tähtjas soolajärw on, seda tunnistab juba see, et praegune rentnik mõne aastaga kontrahi järele järwe ümber ja järke sisse 25 tuhande rubla eest soola korjamise ja abiriistu peab ehitama, pääle iga aastase rendi maksu, mis 1700 rublast pääle hakkab ja soola puudade paljuse järele kaugele üle 2 tuhande rubla wõib tõusta. Mööda läinud Weebruari kuu sees pakkusiwad rahamehed, ostjate raha puudusest enestele kasu püüdes, järwe eest 40 tuhat rubla. Põllumaad loetakse Krimmi kõige parema maa sekka. Praegused hinnad on siin 25 kuni 55 rubla dessatiini päält; on aga ka juba üle 50 rubla maksetud. Maa häduse ja wäärtolemise järele on Kuntokaana eest ennem odaw kui paras hind maksetud. Maksku see suur maatükk küll, kõige kuludega kokku üle 200 tuhande rubla, aga ta on seda wäärt, ta on koguni enam wäärt. (Siin wahel jutustab kirja-saatja Kuntokaana raha tahtmise lugu niisama nagu see herra professor Köleri kirjas juba seisis).

„Olewiku” järele ei olla Krimmi Eestlased milgi kombel kodumaa elust osa wõtnud, ei Aleksandri-kooli hääks mitte ühtgi kopikut ohwerdanud, ja olla siisgi nii julged, et 30 tuhande rublalist tänu olla kodumaalt nõudnud. (!) Niisugune liig julge awaldus on laimamine. Selle pääle olgu wastuseks: Krimmi Eestlased wõtawad ajalehtede ja kirjawara pruukimisega palju elawamat osa kodumaa elust kui mitmed kodumaa kihelkonnad. Oma asja korrade seadmine ja oma hariduse eest murekandmine on neid tänini tagasi pidanud, kõiki-dele silma paistwal wiisil kodumaa elust osa wõtta. Täieste wale on see, et Krimmi Eestlased mitte ühtgi kopikut Aleksandri-kooli hääks ei ole ohwerda-

nud. Siin on mehi, kes mitu ja mitu tuhat rubla selle hääks on kinkinud. Mis 30 tuhande rublalisest tänust ometi „Olewik” räägib. Suurem jagu Krimmi Eestlasi ei teadnudgi, et 35 Kuntokaana ostjal raha tarwis oli. Mis puutub see laenu asi kõikidele Krimmi Eestlastele? Aga ka Kuntokaana Eestlased ei teadnud, kust puuduwat raha summa lubati laenata. Ei wõi sugugi aru saada, mispärast ilma süüta suguwendi tahetakse kurwastada. Olgu see wastuseks „Olewiku” mitmekordse torkiwate ütluste pääle Krimmi Eestlaste kohta.

Eesti Postimees (nr. 25), 22. juuni 1883, lk. 3

Krimmist. Awalik seletus Krimmi Eestlaste asjust, mis pooleli jäi. „Eesti Postimees” awaldas 18. numbris ühe „—r—” kirja raha laenu ja Krimmi Eestlaste kohta, mida selle lehe toimetaja „tähelepanemisega” on lugenud ja „Olewik” kui tähtjat wõitluse riista tarwitanud. See kiri on õpetaja herra J. Hurti eestseismiseks kirjutatud. Raha laenamist Krimmimõisa pääle nimetab see „—r—” Aleksandri-kooli langemiseks. Herra professor J. Köler on siis tahtnud ja soowinud Aleksandri-kooli, mille eest tema ise on hoolsaste tööd teinud, häwitada! Laenu palujad olla mehed, kes teiste armust elada. Niisuguseid sõnu wõib ainult see mees kirjutada, kelle silmad partei wihas nii pimedaks on läinud, et enam auu ega häbi ei näe, ehk kes tõsidust ja õigust on täieste unustanud ja ainult weel mõnele mehele kõrwade kihelemise järele tahab kõneleda, nagu „—r—” teeb, kelle suust meie ialgi niisuguseid awaldusi ei oleks wõinud oodata. Aga „—r—” põhjendab ju ka ometi oma awaldusi, mis ta enesele pühaks kohuseks on pidanud. Krimm olla nii kaugel kui India ja Amerika. Küll on see osaw geografia tundmine! kõige suurem õnnetus olla aga see: Krimmi Eestlaste lapsed wõtta korraga meelega pähä, panna ja minna Türgi maale. Enne aga müüa nemad ühe nädalaga maa ära ja panna raha kotti ja — Aleksandri-kooli raha olla kui tina tuhka kadunud! Küll on aga osawad põhjused! Mina wõin selle pääle ainult seda wastata. Kui Aleksandri-kooli raha „—r—” ja tema meeleliste kätte hoida saab, siis pagewad nemad sellega Saksa maale, mille tee tuttawam on, kui Krimmi Eestlastel Türgi maa tee, ja — Aleksandri-kooli raha on kui tina tuhka kadunud! Auustatud „—r—” ärgu pangu mulle mitte pahaks, et mina temale just nõnda wistan, sest ühe weidra mõtte kujutuse kohaline wastus on just teine sellesama wääriline mõtte kujutus. Mõtte kujutused ei ole aga ialgi asjalikud seletused, waid on nende piiridest täieste wäljas. „—r—” on midagi *tahtnud* kirjutada, aga ta ei ole *teadnud*, mis ta on kirjutanud. Kas temast nimetatud India ja Amerika on siis just need kohad maailmas, kus kellegi warandus kindel ei ole? Kas Balti maal on siis raha kõige kindlama paiga pääl? Mispärast wiiwad siis Balti suuremad rahamehed oma suuremad kapitalid Inglise maale, mille päralt ka India on? Mõtelgu siin „—r—” oma meelistega natukene järele. Oma tühja kollitamisega on ta täieste *liig hiljaks* jäänud. Tark riigi-walitsus on juba *ammugi* asja nõnda seadnud, et ei Eestlased ega nende lapsed nii kaua, kui weel 1 kopikas obligatsioni wõlga nende maa pääl on, mitte süldagi ära müüa ei wõi. „—r—”le wõin mina siin weel nii palju ütelda, et Wene maal wiimsel ajal püütakse awalikkude asutus-

te, kloostrite, kirikute ja koolide kapitalisid kinnitada, sellest hoolimata et koolid ehk muud kapitalid mitte alati kindlad ei ole. Krimmi maade pääl on juba kapitalisid kinnitatud, sellest hoolimata, et koolid ehk muud kapitali omanikud Krimmist kaugel on. Üks riigi seadus on riigis ühesugune kindel. Kes Balti maade asjus kindlamaks ja paremaks peab, nagu „—r—”, see eksib raskest. „—r—” kirjast ei wõi midagi leida, mis „tähelepanemise” wäärt on, olgu siis see et ta õpetaja herra J. Hurti kiituseks ja kaitsemiseks on kirjutatud. See on ju ka „—r—” otstarbe. Ühe inimese eest tarwilisel ajal seista, on kiituse wääriline kristlik tegu; aga see on ükski siis midagi wäärt, kui tõsidus ja asjalik seletus selle põhi on. Läheb aga keegi oma ligemist mõne luuletuse ehk weidra mõtte kujutuse teel kaitsema, siis teeb ta temale ainult kahju. Seda on just „—r—” oma kirjaga teinud. Et tema sellega õpetaja herra J. Hurti hääks midagi ei ole wõinud teha, on iseenesest selge. Kui paremaid põhjuseid kaalu pääle ei ole panna, kui ainult weidraid mõtte kujutusi, siis on kaal tõeste wäga kerge.

Sest asjast on juba kolm kuud mööda läinud, kui Kuntokaana ostmine ilma Aleksandri-kooli kapitalita Krimmis sai walmis tehtud ja korrale seatud. Seda on ka ajalehtedes tähendatud, et *raha enam tarwis ei ole*; mispärast siis nüüd ilma wahet pidamata selle asja kohta weel weidraid mõtteid kujutada ja sellega meie ülewäga auustatud suguwenda, kes selles asjas ainult oma rahwa ja Aleksandri-kooli kasu nõudis, torkida? Kas see on isamaa tänu? Krimmi Eestlased ei ole ialgi mingisugust abi kodumaalt palunud, waid ennemine kodumaale raha saatnud; mispärast neid aga nüüd nii terawalt torgitakse, on arusaamata. Mööda läinud laenu asi ja käes olew Aleksandri-kooli waidluse asi ei ole mitte üks ja seesama. Waidluse asjal on täieste wanemad põhjused, nii kui abikomiteede kaebtuse punktid seda selgeste näitawad.

Nüüd oleks küll aeg käes Krimmi Eestlaste asjade kohta weidraid seletusi ja torkiwaid ütelsi kõrwale jätta, mis mõrudat meelt teewad, ja asjalikkude seletuste juure minna. Eesti asjad wõiwad ainult siis kõige paremini edeneda, kui *kõik* kodumaa pojad *erapüüdmised* maha jätawa ja ainult tõsist rahwa tulu ja kasu taganõudmine ei ole aga mitte oma woliline ja wägiwaldne wõimuse walitsuse ajamine ja enese kätte kiskmine, waid täieste rahwaga käsi käes käimine. Sellest õigest teest on mitmed kodumaa pojad kõrwale astunud ja see on just meie seespõidiste waidluste ja lahutuste põhjus. Kes Krimmist ehk mujalt teisi põhjusid otsib, see ei taha mitte tõsidusele auu anda.

Eesti ajalehti palub seda awalikku seletust Krimmi Eestlaste asjust ära trükida.

Tarkaanas, 22. Mail 1883.

A. F. Raudkepp